

Taristuministri määruse „Ministri määruste muutmise“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõu on välja töötatud vajaduse tõttu viia majandus- ja kommunikatsiooniministri 21. juuni 2011. a määruse nr 50 „Mootorsõidukijuhi eksamineerimise, talle juhtimisõiguse andmise kord ja juhiloa vormid ning nõuded eksamisõidukitele“ ning majandus- ja kommunikatsiooniministri 27. juuni 2011. a määruse nr 60 „Mootorsõidukijuhi ettevalmistamise tingimused ja kord ning mootorsõidukijuhi ettevalmistamise õppekavad“ nõuded kooskõlla 4. detsembril 2023. a¹ (LS § 104 lg 3 muudatus) ja 12. juunil 2024. a² (LS § 99 muudatus) vastu võetud liiklusseaduse muudatustega.

Eelnõuga viiakse liiklusseadusega kooskõlla põhimõtted, mille järgi väljaspool Eestit väljastatud juhiluba vahetatakse Eesti juhiloa vastu (LS § 99), ning nähakse ette õppemaht liiklusseaduse § 94 lõikes 4¹ nimetatud isikule, kes soovib juhtida A1-alamkategooria mootorsõidukit ja kellel on olnud B-kategooria mootorsõiduki juhiluba vähemalt kaks aastat.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja koostas Kliimaministeeriumi teede- ja raudteeosakonna veondus- ja liiklusvaldkonna peaspetsialist Mait Klein (mait.klein@kliimaministeerium.ee, 625 6379). Eelnõu koostamises osalesid Transpordiameti, Eesti Autokoolide Liidu ja Liikluskoolitajate Liidu eksperdid. Eelnõu on keeleliselt toimetanud Justiitsministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Inge Mehide (inge.mehide@just.ee). Eelnõu õigusliku ekspertiisi tegi õigusosakonna nõunik Anna-Liisa Kotsjuba (6258998, anna-liisa.kotsjuba@kliimaministeerium.ee).

1.3. Märkused

Eelnõuga muudetakse majandus- ja kommunikatsiooniministri 21. juuni 2011. a määruse nr 50 „Mootorsõidukijuhi eksamineerimise, talle juhtimisõiguse andmise kord ja juhiloa vormid ning nõuded eksamisõidukitele“ (edaspidi *määrus nr 50*) 1. oktoobril 2023. a jõustunud redaktsiooni RT I, 28.07.2023, 3 ning majandus- ja kommunikatsiooniministri 27. juuni 2011. a määruse nr 60 „Mootorsõidukijuhi ettevalmistamise tingimused ja kord ning mootorsõidukijuhi ettevalmistamise õppekavad“ (edaspidi *määrus nr 60*) 1. oktoobril 2023. a jõustunud redaktsiooni RT I, 28.07.2023, 6.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu §-s 1 sätestatakse järgnevad määruse nr 50 muudatused.

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/122122023001>.

² <https://www.riigiteataja.ee/akt/129062024004>.

Punktiga 1 asendatakse § 15 tekstis number 16 numbriga 16². Paragrahv 15 viitab juhiloa vormidele, mis peavad vastama määruse lisades toodud näidistele. Aastatega on lisandunud uusi juhiloa vorme, mis on sätestatud lisades 16¹ ja 16², §-s 15 on jäänud neile aga viitamata. Muudatusega parandatakse see viga ja viidatakse ka lisadele 16¹ ja 16².

Punktidega 2, 3 ja 6 muudetakse § 16 lõikeid 4 ja 9 ning kehtestatakse määruse lisa 18 uues sõnastuses. Muudatusega viiakse määrus kooskõlla 4. detsembril 2023. a vastu võetud liiklusseaduse § 104 lõike 3 muudatusega. Liiklusseaduses nähti ette võimalus erandkorras anda juhtimisõigus vähemalt 18-aastasele isikule ka DE-kategooria autorongi juhtimiseks alla 50 kilomeetri pikkustel liinidel. Varasemalt sai erandkorras vaid D-kategooria juhtimisõiguse, seadust täiendati võimalusega saada erandkorras DE-kategooria juhtimisõigus. Seetõttu on vajalik muuta ka määruse 50 § 16 lõikeid 4 ja 9 ning sätestada, et ka DE-kategooria juhiloale kantakse ülalkirjeldatud juhul koodid 95 (kutseoskuse tunnistusega juht, kes vastab Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2003/59/EÜ reisijate- või kaubaveol kasutatavate teatavate maantee sõidukite juhtide alus- ja jätkuõppe kohta ning nõukogu määruse (EMÜ) nr 3820/85 ja nõukogu direktiivi 91/439/EMÜ muutmise ja nõukogu direktiivi 76/914/EMÜ kehtetuks tunnistamise kohta) ja 106 (D- ja DE-kategooria mootorsõiduki juhtimine üksnes kohalikel alla 50 km pikkustel liinidel).

Lisas 18 täiendatakse koodi 106 tähendust selliselt, et see kehtib peale D-kategooria ka DE-kategooria mootorsõiduki kohta ja annab õiguse mootorsõidukit juhtida üksnes kohalikel alla 50 km pikkustel liinidel.

Punktidega 4 ja 7 tunnistatakse kehtetuks § 17 lõiked 5 ja 6 ning lisa 19, mis kirjeldavad juhiloale tehtavaid kandeid juhiloa vanade vormide puhul. Sellise vormiga juhilube Transpordiamet enam välja ei anna ja nende reguleerimiseks puudub seetõttu vajadus. Kehtiv juhiloa vorm on sätestatud lisas 16² ning määruse §-s 17. Lisas 16² on ammendavalt kirjeldatud, millised kanded ja millistesse lahtritesse kehtiva vormiga juhiloale tehakse.

Punktiga 5 muudetakse § 23. Muudatus on seotud 12. juunil 2024. a vastu võetud liiklusseaduse § 99 muudatusega. Liiklusseaduse § 99 lõige 1 näeb ette võimaluse tunnustada Eestis ka sellist juhiluba, mille on väljastanud üksused või territoriaalvalitsused, mis ei ole eraldiseisvad riigid. Kuna kehtiva määruse § 23 räägib vaid välisriigist, on vajadus asendada see sõnastusega „väljaspool Eestit“. Kehtiva määruse § 23 lõigete 2 ja 3 reguleerimiseks puudub määruks vajadus, kuna liiklusseaduse § 99 juba sätestab, et juhiluba vahetatakse vaid alalisel elanikul, ning näeb ette väljaspool Euroopa Majanduspiirkonda ja Šveitsi Konföderatsiooni väljastatud juhiloa vahetamise alused.

Punktiga 6 kehtestatakse määruse lisa 1 uues sõnastuses. Lisas 1 viiakse väljaspool Eestit väljastatud juhiloa vahetamise nõuded kooskõlla 12. juunil 2024. a jõustunud liiklusseaduse nõuetega. Lisas sätestatakse, et kui Euroopa Liidu liikmesriigis, Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigis või Šveitsi Konföderatsioonis väljastatud juhiluba liiklusseaduse § 99 lõike 8 kohaselt ei kehti, tuleb Eesti juhiloa saamiseks sooritada teooriaeksam ja sõidueksam Transpordiameti määratud kategooria sõidukiga. Sättes ei ole sisulist muudatust, viide liiklusseaduse § 99 lõikele 4² on asendatud viitega lõikele 8.

Kui liiklusseaduse § 99 lõigetes 1–4 nimetatud välisriigi juhiluba ei ole vahetatud Eesti juhiloa vastu viie aasta jooksul juhiloale märgitud kehtivusaja möödumisest, tuleb juhiloa vahetamiseks sooritada teooriaeksam ja sõidueksam Transpordiameti määratud kategooria sõidukiga. Sama põhimõtte kehtis ka varasemas liiklusseaduse redaktsioonis.

Lisas 1 sätestatakse, et Eesti juhiloa saamiseks Genfi 1949. aasta teeliikluse konventsiooni osalisriigis väljastatud muu kategooria kui A- või B-kategooria juhiloa vahetamisel tuleb sooritada teooria- ja sõidueksam. Sellega viiakse määruse sätted kooskõlla liiklusseaduse § 99 lõikega 11. Vastavalt liiklusseaduse § 99 lõikele 11 vahetatakse Genfi 1949. aasta teeliikluse konventsiooni osalisriigis väljastatud A- ja B-kategooria mootorsõiduki juhiluba Eesti juhiloa vastu eksamiteta. Muu kategooria mootorsõiduki juhiluba vahetatakse Eesti juhiloa vastu pärast liiklusteooria- ja sõidueksami sooritamist.

Liiklusseaduse § 99 lõiked 10 ja 11 sätestavad, et Viini 1968. a teeliikluse konventsiooni nõuetele mittevastav juhiluba ja Genfi 1949. a teeliikluse konventsiooni nõuetele mittevastav A- ja B-kategooria juhiluba vahetatakse Eesti juhiloa vastu pärast liiklusteooria- ja sõidueksami sooritamist, välja arvatud juhul, kui lisaks juhiloale esitatakse konventsiooni nõuetele vastav rahvusvaheline juhiluba. Määruses sätestatakse, et nimetatud juhtudel tuleb sõidueksam sooritada Transpordiameti määratud kategooria sõidukiga.

Lisas sätestatakse, et Eesti juhiloa saamiseks liiklusseaduse § 99 lõigetes 2 ja 3 nimetatud juhiloa vahetamisel, kui see on välja antud isikule, kes juhiloa esmakordse saamise või täiendava juhtimisõiguse kategooria saamise ajal elas alaliselt Eestis, tuleb sooritada teooria- ja sõidueksam Transpordiameti määratud kategooria sõidukiga. Muudatusega viiakse määruse sätted kooskõlla liiklusseaduse § 99 lõikega 7.

Liiklusseaduse § 99 lõige 12 sätestab, et Eesti juhiloa saamiseks liiklusseaduse § 99 lõigetes 5 ja 9–11 nimetatud juhiloa vahetamisel tuleb sooritada teooria- ja sõidueksam. Määruse muudatusega sätestatakse, et ülal nimetatud juhiloa vahetamisel sooritatakse sõidueksam Transpordiameti määratud kategooria sõidukiga.

Eelnõu §-s 2 sätestatakse järgmised määruse nr 60 muudatused.

Punktiga 1 tunnistatakse kehtetuks § 21 lõige 6. Lõike kehtetuks tunnistamine on seotud 12. juunil 2024. a vastu võetud liiklusseaduse muudatusega. Lõike 6 kohaselt tuli Genfi teeliikluse konventsiooni osalisriigis väljastatud, kuid kehtetuks muutunud juhiloa alusel Eesti juhiloa taotlemiseks läbida koolituskursus, mille maht teooriaõppel oli vähemalt kolm õppetundi ning sõiduõppel vähemalt kaks sõidutundi. 12. juunil 2024. a vastu võetud liiklusseaduse muudatuse kohaselt vahetatakse Genfi teeliikluse konventsiooni osalisriigis väljastatud juhiluba, mida ei ole vahetatud viie aasta jooksul sellele märgitud kehtivusaja möödumisest, Eesti juhiloa vastu pärast liiklusteooria- ja sõidueksami sooritamist. Kuna liiklusseadusega ei nõuta enam, et juhiloa vahetamiseks tuleb läbida koolituskursus, tunnistatakse § 21 lõige 6 kehtetuks.

Punktiga 2 muudetakse § 37 lõiget 1. Muudatusega viidatakse määruse lisale 12, milles on sätestatud A-kategooria ning A1- ja A2-alamkategooria mootorsõiduki juhi ettevalmistamise täiendusõppe õpiväljundid.

Punktiga 3 täiendatakse § 37 lõikega 3. Muudatusega sätestatakse, et liiklusseaduse § 94 lõike 4¹ nimetatud isik ehk isik, kellel on olnud B-kategooria mootorsõiduki juhiluba vähemalt kaks aastat, arvestamata aega, mil tal oli piiratud juhtimisõigus ja esmane juhiluba, peab A1-alamkategooria mootorsõiduki juhtimiseks saama mootorrattajuhi ettevalmistuse teooriaõppes vähemalt kümne õppetunni ja sõiduõppes vähemalt kümne sõidutunni mahu.

Selles mahus toimuva õppe kava, õppetundide teemad ja õpiväljundid on sätestatud määruse lisas 12.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrusel on puutumus Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2006/126/EÜ juhilubade kohta³. Määrusega nähakse ette õppemaht isikule, kellel on B-kategooria juhtimisõigus ning kes soovib juhtida sellega A1-alamkategooria mootorratast. Juhilubade direktiivi artikli 6 lõike 3 punkti b kohaselt on liikmesriikidel õigus oma territooriumil lubada A1-kategooria mootorratta juhtimist B-kategooria juhiloaga.

4. Määruse mõjud

Määrusel ei ole sotsiaalset, sealhulgas demograafilist mõju, mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele, mõju majandusele, mõju elu- ja looduskeskkonnale, regionaalarengule.

4.1. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse üksuste korraldusele

Määruse rakendamisega kaasneb mõju Transpordiametile. Transpordiametil on vaja arendada liiklusregistri andmekogu selliselt, et tekiks võimalus liiklusseaduse § 94 lõikes 4¹ nimetatud isikuid õppima registreerida, kanda koolituse läbimise järel andmed selle kohta liiklusregistrisse ning kuvada need ka liiklusjärelvalve teostajale ja muudele õigustatud isikutele.

4.2. Mõju liiklusohutusele

Eelnõul on vähene mõju liiklusohutusele. Eelnõuga nähakse ette õppemaht liiklusseaduse § 94 lõikes 4¹ nimetatud isikule, kes soovib B-kategooria juhtimisõigusega juhtida A1-alamkategooria mootorratast. Nimetatud isikutele nähakse ette sama ehk vähima mahuga koolitus, kui on ette nähtud A-kategooria, A1- või A2-alamkategooria mootorsõiduki juhi kvalifikatsiooni taotleval isikule (kes sooritab pärast koolituse lõppu nõutavad liiklusteooria- ja sõidueksamid ning saab uue vastava kategooria juhiloa). Ühest küljest on juba kehtivas määruses hinnatud, milline vähim maht on vajalik, et autojuhtimisõigusega inimene suudaks omandada mootorrattaga sõitmiseks vajalikud teadmised ja oskused, teisalt jätab samas mahus koolitus liiklusseaduse § 94 lõikes 4¹ nimetatud isikule endiselt võimaluse sooritada pärast koolituse läbimist eksamid ning seeläbi saada mootorratturi juhiluba, ilma et oleks vaja läbida lisakoolitus autokoolis. Eelnõu koostamise käigus kaaluti ka liiklusseaduse § 94 lõikes 4¹ nimetatud isikule koolituse kehtestamist väiksemas mahus kui vähemalt kümme teooria- ja sõidutundi. Selle vastu kõneles aga asjaolu, et A1-alamkategooria mootorratta juhtimise võtted, vaatamata sellele, et tegemist on kergema ja väiksema võimsusega mootorrattaga, erinevad siiski oluliselt autojuhtimisvõtetest ja nende omandamiseks on vaja nii teoreetilisi teadmisi kui ka praktilisi sõidutunde. Teisalt, kui näha ette liiklusseaduse § 94 lõikes 4¹ nimetatud isikule väiksemas mahus koolitus kui sellele isikule, kes soovib omandada mootorratturi juhiloa, tekiks õigustatud küsimus, miks kvalifikatsiooni omandaja peab läbima suuremas mahus koolituse samade teadmiste ja oskuste omandamiseks. Lisaks tekitaks väiksemas mahus koolitus hulgaliselt probleeme, kui liiklusseaduse § 94 lõikes 4¹ nimetatud isik soovib hiljem omandada mootorratturi kvalifikatsiooni – millises mahus koolituse peaks ta sel juhul lisaks läbima? Seega, lähtudes liiklusohutuse ja süsteemi lihtsuse aspektidest, nähakse liiklusseaduse § 94 lõikes 4¹ nimetatud isikule ette vähemalt kümnetunnise mahuga teooria- ja sõiduõppe koolitus.

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:02006L0126-20201101>

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega kaasneb Transpordiametile liiklusregistri arendamise kulu 5000 eurot, mille Transpordiamet katab oma eelarvest. Määruse rakendamisega ei kaasne tulusid.

6. Määruse jõustumine

Määruse § 2 punkt 3 jõustub 1. aprillil 2025. a. Jõustumistähtaeg on seotud liiklusseaduse redaktsiooni RT I, 17.08.2024, 4 jõustumisega, mis näeb §-s 94 ette võimaluse B-kategooria juhtimisõigusega juhtida A1-alamkategooria mootorsõidukit. Ülejäänud muudatused jõustuvad üldkorras, sest puudub vajadus hilisema jõustumisaja määramiseks.

7. Eelnõu koostöölastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse koostöölastamiseks Siseministeeriumile infosüsteemi EIS kaudu ning ettepanekute esitamiseks Eesti Autokoolide Liidule ja Liikluskoolitajate Liidule.